ਭਾਗ-11

84—ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ — ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ 'ਮਨੁਖਾ ਦੇਹੀ' ਦਿਮਲਦੀ ਹੈ— ਤਾਕਿ ਉਹ 'ਆਪਣੇ-ਸੋਮੇ' ਅਤੇ 'ਦਾਤੇ' ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਿਲ ਸਕੇ :—

"ਕਬੀਰ ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭ ਹੈ ਹੋਇ ਨ ਬਾਰੈ ਬਾਰ ॥
ਜਿਉ ਬਨ ਫਲ ਪਾਕੇ ਭੁਇ ਗਿਰਹਿ ਬਹੁਰਿ ਡਾਰ ॥" (ਪੰਨਾ-1366)

"ਜਨਮ ਜਨਮ ਭਰਮਤ ਫਿਰਿਓ ਮਿਟਿਓ ਨ ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜੁ ਮਨਾ ਨਿਰਭੈ ਪਾਵਹਿ ਬਾਸੁ ॥

(ਪੰਨਾ-1428)

"ਇਹ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਅਮੋਲ ਹੈ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਵੇਲਾ ।"

(ਵਾ.ਭਾ.ਗੁ. 41/11)

"ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭ੍ਰਮਤੇ ਭ੍ਰਮਤੇ ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਅਬ ਪਾਇਓ॥..
ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਬਨਜਨਿ ਅਇਓ ਕਾਲਰੁ ਲਾਦਿ ਚਲਾਇਓ ॥"

(ਪੰਨਾ-1017)

ਪਰ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ :—

1. ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਧ-ਗੁਬਾਰ ਵਿਚ ਅਤੇ

2. ਫੋਕੇ, ਰਸ-ਹੀਣ, ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ-ਕਿਰਿਅਠਾ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਸਾਧਨਾ ਦੀ 'ਰਟ' (routine) ਵਿਚ ਹੀ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦੀ ਬਾਬਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਉਂ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ :—

"ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੀਓ ਜਿਹ ਠਾਕੁਰਿ ਸੋ ਤੈ ਕਿਉ ਕਾਇਓ ॥
ਮੁਕਤੁ ਹੋਤ ਨਰ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰੈ ਨਿਮਖ਼ ਨ ਤਾ ਕਉ ਗਾਇਓ ॥"

(ਪੰਨਾ–902)

"ਕਹਾ ਨਰ ਅਪਨੋ ਜਨਮੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਬਿਖਿਆ ਰਸਿ ਰਚਿਓ ਰਾਮ ਸਰਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥"

(ਪੰਨਾ–1231)

"ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਰਾਮ ਭਜੁ ਬਉਰੇ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥ ਜਾਤ ॥"

(ਪੰਨਾ–1252)

"ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਇਆ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥"

(ਪੰਨਾ–1261)

"ਬੀਤ ਜੈਹੈ ਬੀਤ ਜੈਹੈ ਜਨਮੁ ਅਕਾਜੁ ਰੇ ॥
ਨਿਸਿ ਦਿਨੁ ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਰਾਨ ਸਮਝਤ ਨਹ ਰੇ ਅਜਾਨ ॥
ਕਾਲੁ ਤਉ ਪਹੂਚਿਓ ਆਨਿ ਕਹਾ ਜੈਹੈ ਭਾਜਿ ਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ–1352–53)

ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ, ਦਿਮਾਗੀ ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ ਵੀ ਬੜਾ ਸੂਖਮ ਤੇ ਪੱਕਾ 'ਸੰਗਲ' ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੂਖਮ ਸੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਭੀ ਅਤੀ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੀ ਮੋਟੀ ਪਾਣ (galvanization) ਚੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਉਚੇਰੇ ਆਤਮਿਕ ਝਲਕਾਰੇ, ਲਿਸ਼ਕਾਂ, ਰੰਗ–ਰਸ, ਸੂਖਮ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਵਾਏ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣ ਦੇ, ਉਹ ਸੂਖਮ ਆਤਮਿਕ ਵਲਵਲਿਆਂ, ਝਲਕਾਰਿਆਂ, ਤੇ ਇਲਾਹੀ

ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਤਿੱਖੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਖਦੇ, ਤੋਲਦੇ ਤੇ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਵਾਲੇ 'ਕੀ', 'ਕਿਉਂ' ਤੇ 'ਕਿਵੇਂ' ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ, ਅਜਾਈਂ ਵਕਤ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਲਾਹੀ—'ਝਲਕ', ਲਿਸ਼ਕਾਂ, ਰਸ-ਰੰਗ, ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ, ਵਿਸਮਾਦ ਅਵਸਥਾ, ਤ੍ਰੈਗੁਣਾਂ ਉਪਰ 'ਚੌਥੇ ਪਦ' ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਦਿਮਾਗੀ ਸੋਝੀ—ਤ੍ਰੈਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਚਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੇ 'ਚੌਥੇ ਪਦ' ਦੀ 'ਵਿਸਮਾਦੀ ਖੇਡ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਕੜ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਲਪ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਚੀਰ ਫਾੜ (analysis) ਕਰਕੇ ਸਮਝਣ, ਬੁੱਝਣ, ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਰਾਗ' ਦੀਆਂ ਸੂਖਮ ਤਰੰਗਾਂ, ਸਿਰਫ਼ 'ਰਾਗੀ' ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਮ ਨਾਵਾਕਫ਼ ਜਨਤਾ ਲਈ ਤਾ ਉਹ 'ਟੂੰ-ਟਾਂ' ਹੀ ਹੈ!

"ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਭੁ ਕੋਈ ਰਵੈ ॥
ਬਾਂਧੀਨ ਬਾਂਧਿਆ ਸਭੁ ਜਗੁ ਭਵੈ ॥" (ਪੰਨਾ-728)

"ਸਾਹਿਬੁ ਅਤੁਲੁ ਨ ਤੋਲੀਐ ਕਥਨਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥...
ਕਥਨੈ ਕਹਣਿ ਨ ਛੁਟੀਐ ਨਾ ਪੜਿ ਪੁਸਤਕ ਭਾਰ ॥"
(ਪੰਨਾ-59)

"ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਇਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਰਲਾ ॥
ਕਥਨ ਕਹਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ॥"
(ਪੰਨਾ-51)

"ਕਬੀਰ ਮੈ ਜਾਨਿਉ ਪੜਿਬੋ ਭਲੋ ਪੜਿਬੇ ਸਿਉ ਭਲ ਜੋਗੁ ॥"
(ਪੰਨਾ-1366)

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ

ਵਿਗਿਆਨ ਅਥਵਾ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਯਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਚੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ!

ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ —ਪਰ ਇਸ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹੀ ਅੰਤਿਮ 'ਮੰਜ਼ਿਲ' ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਲਕਿ ਸਾਡੀ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਦਿਆ ਤਦੇ ਹੀ ਸਫ਼ਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ-ਜੇਕਰ ਇਸ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਯਾ 'ਸੋਝੀ' ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਜ਼ੱਰੇ-ਜ਼ੱਰੇ ਪਿਛੇ 'ਰੱਬ' ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਆਪਣਾ 'ਜਲਵਾ' ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

"ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ ਨਾਉ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਹੀ ਕੋ ਥਾਉ ॥" (ਪੰਨਾ-4)

"ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥"
(ਪੰਨਾ-463)

"ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥" (ਪੰਨਾ-469)

ਇਕ-ਇਕ ਜ਼ੱਰੇ ਦੇ ਅੰਤ੍-ਆਤਮੇ 'ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ' ਦੀ 'ਰਵਾਨਗੀ' ਹੀ ਇਹਨਾ ਦਾ 'ਨਾਲ-ਲਿਖਿਆ' 'ਆਤਮਿਕ ਧਰਮੁ' ਹੈ—ਜੋ ਉਹ ਅਨਜਾਣੇ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਹਰ ਇਕ—

ਪੱਤਾ
ਫਲ
ਫੁੱਲ
ਪੱਥਰ
ਹਵਾ
ਪਾਣੀ

ਆਦਿ—ਦਾ ਹਰ ਜੁਜ਼—ਉਸ ਗੁਪਤੀ 'ਆਤਮਿਕ ਧਰਮੁ' ਦਾ 'ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ' ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੰਕਮਲ 'ਆਤਮਿਕ ਧਰਮੁ' ਦਾ ਤੱਤ-ਗਿਆਨ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਪਤ—'ਆਤਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਬੁੱਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਮਾਇਕੀ

ਵਿਦਿਆ ਯਾ ਵਿਗਿਆਨਕ 'ਖੋਜ' ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਤੇ ਮਸਤ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ 'ਛਿਲੜਾਂ' ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਖੋਜ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ—ਇਹਨਾਂ 'ਛਿਲੜਾਂ' ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਗੁਝੇ—'ਨਿਚੋੜ' ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਅਤੇ ਵਾਂਝੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਉਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ :—

"ਅਕਲਿ ਏਹ ਨ ਆਖੀਐ ਅਕਲਿ ਗਵਾਈਐ ਬਾਦਿ ॥
ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ ਅਕਲੀ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥
ਅਕਲੀ ਪੜ੍ਹਿ ਕੈ ਬੁਝੀਐ ਅਕਲੀ ਕੀਚੈ ਦਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸੈਤਾਨੁ ॥" (ਪੰਨਾ-1245)

"ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੈ ਪੜਿ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ ॥
ਆਪਾ ਮਧੇ ਆਪੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ॥"
(ਪੰਨਾ-1329)

ਉਪਰਲੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਹਿਟਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਅਕਲ' ਦੁਆਰਾ ਅਸੀਂ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਣਾ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ 'ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ' ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਥਵਾ 'ਸਿਮਰਨ' ਕਰਨਾ ਹੈ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਬੁੱਝਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ 'ਆਤਮਿਕ ਧਰਮੁ' ਦੇ ਤੱਤ-ਗਿਆਨ ਦਾ 'ਦਾਨ' ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਲੀ ਆਤਮਿਕ 'ਰਾਹ' ਅਥਵਾ 'ਧਰਮੁ' ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ, ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਯਾ ਗਿਆਨ, 'ਸ਼ਤਾਨ' ਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ (satanic and harmful) ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਧਿਆਤਮਿਕ 'ਤੱਤ-ਗਿਆਨ' ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਸਾਡਾ ਅਧੂਰਾ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਯਾ ਖੋਜ, ਫਲ ਬਗੈਰ ਬੂਟ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤ੍ਰੈਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਹੀ 'ਕੈਦ' ਰਖਦੀ ਹੈ—ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਗਲ ਅਤੇ ਸ਼ੈ ਦੀ ਜੋੜੀ (pair)

ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਕੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹੋ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਗ਼ਲਤ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਭੇ-ਪੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ-ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਕਾਰਨ, ਸਾਰੀ ਖ਼ਲਕਤ ਨੂੰ ਤੀਸਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁਧ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਹਿਮ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਨਿਰੀ-ਪੁਰੀ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਇਨਸਾਨ ਉੱਚਾ, ਸੁੱਚਾ, ਦੈਵੀ ਬਣ ਸਕਾਦ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਾਂਈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਵਸੋਂ ਹੁੰਦੀ!

ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਤਨ. ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੁਜ ਦੇ —ਸਾਡੀ ਸਮੁਚੀ ਸਭਿਅਤਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨਾਲੋਂ ਭੀ, ਨਿਘਰਦੀ ਹੋਈ, ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਗਿਰ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਗਿਲਾਨੀ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚੁ -ਤਹਾਸ਼ਾ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ—ਕਿ ਮਾਇਕੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖਿਜ ਨੂੰ 'ਆਤਮਿਕ ਸੇਧ' ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ—ਤਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਖਦਾਈ ਅਤੇ ਸਫ਼ਲ ਕਰ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਖੋਜ ਦੁਆਰਾ, ਆਤਮਿਕ ਮਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੀਏ, ਅਥਵਾ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ' ਕਰ ਸਕੀਏ ।

The Divine Knowledge-being the mother of all intelligence-is teh holy knowledge worth learning and acquiring, al,l other knowledge and attainments are mere reflections of this Divine Intelligence.

The tremendous mental and scientific development manifesting in the unvierse-is not the product of human intelligence alone. In fact these development are the indirect reflection of Inner Spiritual Light and Knowledge.

All wordly religious knowledge is the means to, and not the fulfilment of the soul.

The inner experience of Divine Intelligence can only be perceived realised by the 'insight' of the soul-called 'Intution'-in the subline company of Awakened Illuminated and Blessed Soul.

Every leaf, stone,flower-in fact every particle of teh Comos-is an open illustrated religious scripture-containing hidden sermons of Divine light and Knowledge, butthe limited human intelligence -crossed and galvanized with materialistic knowledge-is incapable to comprehend and realise the Scret and Sacred Divine Knowledge-hidden deep inside these natural 'Scriptures of Divinity'!

It is a pity that, with all the intellectual knowledge, scientific achievements, boastful modern, civilization, and surfeit of religious and religious knowledge-humanity has not improved morally, religious or spiritually. In fact, humanity has 'degenerated' in all aspects of life, and is suffering from Moral crises!

It is quite obvious that humanity is unconcsciously heading towards the abyss of misery, self-destruction and hell!

ਜੇ ਕੋਈ ਜਗਿਆਸੂ 'ਮਹਿਕੀ' 'ਮੋਹ-ਮਾਇਆ' ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਵੀ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਥੂਲ ਮਾਇਕੀ ਬੰਧਨ ਤੋੜਨੇ ਸੌਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਫੋਕੇ ਰਸਮੀ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਅਤਿਅੰਤ ਔਖਾ ਯਾ ਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਬੰਧਨ ਅਤੀ ਸੂਖਮ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜਪ, ਤਪ, ਪੂਜਾ ਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਆਮਿਕ ਘਾਲਨਾ ਘਾਲਦੇ ਹੋਏ, ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਸਿਖੀ ਸੇਵਕੀ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ, ਅਚੇਤ ਹੀ 'ਹਉਮੈ' ਆ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ, ਉਹ 'ਜਗਿਆਸੂ' ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤੇ ਲੋਕਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ-ਸੇਵਕੀ ਵਧਣ ਕਰਕੇ 'ਭੁਲਾ-ਭਲੇਰਾ', 'ਸਾਧ', 'ਮਹੰਤ', 'ਮਹਾਂਪੁਰਖ', 'ਗੁਰੂ', 'ਸਤਿਗੁਰੂ', 'ਮਹਾਰਾਜ', 'ਸ੍ਰੀ 1●8', 'ਜਗਤ ਗੁਰੂ' ਬਣ ਬੇਠਦਾ ਹੈ, ਤੇ 'ਡੇਰਾ' ਜਾਂ 'ਮੱਠ', ਠਾਠ-ਬਾਠ ਰਚਾ ਕੇ, ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਖਮ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ-ਸੇਵਕ ਖ਼ੂਬ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਪੱਠੇ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ ਪਾਲਦੇ ਹਨ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਆਤਮਿਕ ਤੋਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਬਲਕਿ ਰਸਾਤਲ ਵਲ ਖਿਸਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 'ਧਾਰਮਿਕ ਰਜਵਾੜਾ', 'ਡੇ ਰਾ', 'ਜਥਾ', 'ਸੰਪਰਦਾ', 'ਠਾਠ-ਬਾਠ' ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ, 'ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ', 'ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ', 'ਨੂਰ-ਸ਼ਾਹ', 'ਨੂਰ-ਸ਼ਾਹ' ਆਦਿ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਜ ਕਲ — ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲੋਂ ਭੀ 'ਬਹੁਲਤਾ' ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਈਮਾਨਦਾਰ ਜਗਿਆਸੂ, ਆਤਮਿਕ ਪੰਧ ਉਤੇ ਚਲਦੇ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਅਟਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

"ਕਬੀਰ ਸਿਖ ਸਾਖਾ ਬਹੁਤੇ ਕੀਏ ਕੇਸੋ ਕੀਓ ਨ ਮੀਤੁ ॥
ਚਾਲੇ ਥੇ ਹਰਿ ਮਿਲਨ ਕਉ ਬੀਚੈ ਅਟਕਿਓ ਚੀਤੁ ॥ (ਪੰਨਾ-1369)

"ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਤਜੀ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ ਜਉ ਮਾਨੁ ਤਜਿਆ ਨਹੀ ਜਾਏ ॥
ਮਾਨ ਮੁਨੀ ਮੁਨਿਵਰ ਗਲੇ ਮਾਨੁ ਸਭੈ ਕਉ ਖਾਇ ॥"
(ਪੰਨਾ-1372)

"ਵਿਣੁ ਪਾਰਸੈ ਪੂਜ ਨ ਹੋਵਈ ਵਿਣੁ ਮਨ ਪਰਚੇ ਅਵਰਾ ਸਮਝਾਏ ॥
ਗੁਰੂ ਸਦਾਏ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਾ ਕਿਸੁ ਓਹੁ ਮਾਰਗਿ ਪਾਏ ॥"
(ਪੰਨਾ-491)

"ਹਮ ਬਡ ਕਬਿ ਕੁਲੀਨ ਹਮ ਪੰਡਿਤ ਹਮ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥

ਗਿਆਨੀ ਗੁਨੀ ਸੂਰ ਹਮ ਦਾਤੇ ਇਹ ਬੁਧਿ ਕਬਹਿ ਨ ਨਾਸੀ ॥"

(ਪੰਨਾ-974)

"ਘਾਟਿ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਕਹਾਇਆ ॥ ਸਭ ਕਹਤੇ ਹੈ ਪਾਇਆ ॥"

(ਪੰਨਾ-71)

ਐਸੇ ਹਉਮੈ ਦੇ 'ਅਧਿਆਤਮਕ-ਗੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੀ 'ਮਾਨਸਿਕ ਅਧੋਗਤੀ' ਬੜੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੂਖਮ 'ਹਉਮੈ-ਗੜ੍ਹ' ਨੂੰ 'ਸਤਿਗੁਰੂ' ਜਾਂ ਕੋਈਹ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ।

"ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਧਿਆਇ ਤੂ ਤੂਟਹਿ ਮਾਇਆ ਬੰਧ ॥"

(ਪੰਨਾ-1093)

"ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਗਲੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ॥"

(ਪੰਨਾ-673)

"ਸਾਧਸੰਗਿ ਤੁਟਹਿ ਹਉ ਬੰਧਨ ਏਕੋ ਏਕੁ ਨਿਹਾਲੀਐ ॥"

(ਪੰਨਾ-1019)

ਸੰਤ ਸਰਣਿ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕਰੀ ॥ ਧੰਧੁ ਬੰਧੁ ਅਰੁ ਸਗਲ ਜੰਜਾਰੋ
ਅਵਰ ਕਾਜ ਤੇ ਛੂਟਿ ਪਰੀ ॥" (ਪੰਨਾ-822)

"ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਾਧ ਸਰਣਿ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥" (ਪੰਨਾ-611)

"ਜਿਨ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਤਿਨ ਫਲੁ ਪਾਇਆ
ਸਭਿ ਤੂਟੇ ਮਾਇਆ ਫੰਦੇ ॥" (ਪੰਨਾ-800)

"ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂੰ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥"

(ਪੰਨਾ-729)

"ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਨਿ ਜਨਿ ਜਪਿਓ ਤਿਨ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ॥"

(ਪੰਨਾ-496)

"ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕੋ ਛੂਟੈ ਨਾਹੀ ਸਭ ਬਾਧੀ ਜਮਕਾਲਿ ॥"

(ਪੰਨਾ-569)

"ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਗਿ ਛੁਟੀਐ ਭਾਈ ਪੁਛਹ ਗਿਆਨੀਆ ਜਾਇ ॥"
(ਪੰਨਾ–603)

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਸਭੈ ਜਗੁ ਲੂਟਿਆ ॥
ਹਮ ਤਉ ਏਕੁ ਰਾਮੁ ਕਹਿ ਛੂਟਿਆ ॥" (ਪੰਨਾ–794)

"ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਸੰਤਹੁ
ਇਹੁ ਛੂਟਣ ਕਾ ਸਾਚਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥" (ਪੰਨਾ–860)

ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰੀਤ–ਡੋਰੀ' ਨੂੰ

ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ
ਖਿਚ–ਖਾਣੀ
'ਖਿਚ' ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤਣਾਵਾਂ ਮਾਣਨੀਆਂ

ਹੀ, ਜੀਵ ਦਾ

'ਧਰਮੁ' ਹੈ
ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਧਨਾ ਹੈ
'ਪ੍ਰੇਮ–ਭਗਤਿ' ਹੈ
ਆਤਮਿਕ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰੇਮ–ਸਵੈਪਨਾ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਰਧਾ–ਭਾਵਨੀ' ਨਾਲ, ਕੀਤੇ ਹੋਏ

ਪਾਠ–ਪੂਜਾ
ਭਜਨ–ਬੰਦਗੀ
ਕਰਮ–ਕਿਰਿਆ
ਦਾਨ–ਪੁੰਨ
ਸਿਮਰਨ
ਕੀਰਤਨ
ਸ਼ਬਦ–ਸੁਰਤ ਕਮਾਈ ਤੇ
ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਧਨ

ਸਭ, ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ :–

ਪ੍ਰਵਾਨ ਅਤੇ ਸਫ਼ਲ 'ਧਾਰਮਿਕ ਕਮਾਈ' ਹੈ।

"ਕਿਤੈ ਪ੍ਰਕਾਰਿ ਨ ਤੂਟਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥
ਦਾਸ ਤੇਰੇ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥" (ਪੰਨਾ–684)

"ਸਾਚ ਕਹੋਂ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ ॥"

(ਸਵੱਯੇ ਪਾ: 10)

"ਨਾਨਕ ਸਾਈ ਭਲੀ ਪਰੀਤਿ ਜਿਤੁ ਸਾਹਿਬ ਸੇਤੀ ਪਤਿ ਰਹੈ ॥"

(ਪੰਨਾ–560)

ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ, 'ਇਲਾਹੀ–ਪ੍ਰੀਤ' ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਿਬੰਕ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

"ਤੈਸੀ ਬੁਧਿ ਕਰਹੁ ਪਰਗਾਸਾ ਲਾਗੈ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥"

(ਪੰਨਾ–712)

ਤਾਂ ਤੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ—

ਪ੍ਰੇਮ–ਸਵੈਪਨਾ
ਪ੍ਰੀਤ–ਡੋਰੀ
ਪ੍ਰੇਮ–ਤਣਾਵਾਂ
ਪ੍ਰੇਮ–ਭਾਵਨਾ
ਪਿਆਰ–ਤਾਂਘ

ਦੀਆਂ ਸੂਖਮ ਆਤਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੀ—

'ਜੀਵਨ' ਹੈ
'ਸ਼ਬਦੁ' ਹੈ
'ਨਾਮੁ' ਹੈ
'ਹਰਿ ਰਸ' ਹੈ
'ਹਰਿ ਰੰਗ' ਹੈ
'ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ' ਹੈ

'ਆਤਮਿਕ ਮੰਜ਼ਿਲ' ਹੈ।

ਐਸੀਆਂ ਆਤਮਿਕ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ' ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ 'ਬਿਨਾਂ', 'ਇਨਸਾਨ' ਦਾ ਜੀਵਨ, ਰੁਖਾ, ਸੁਖਾ, ਅਤੇ 'ਮੁਰਦਾ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

"ਜੋਬਨ ਜਾਂਦੇ ਨ ਫਰਾਂ ਜੇ ਸਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਜਾਇ ॥
ਫ਼ਰੀਦਾ ਕਿਤੀ ਜੋਬਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਨੁ ਸੁਕਿ ਗਏ ਕੁਮਲਾਏ ॥"

(ਪੰਨਾ-1379)

"ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥
ਧ੍ਰਿਗ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥" (ਪੰਨਾ-83)

"ਅੰਤਰਿ ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ ਕਿਉ ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਜੀਵੀਐ ਰਾਮ ॥"

(ਪੰਨਾ-1113)

"ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਙਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥"

(ਪੰਨਾ-253)

ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ ਰਹਿਤ—'ਮੁਰਦੇ ਜੀਵਨ' ਵਿਚੋਂ, ਹਉਮੈ ਅਤੇ 'ਦੂਜੇ ਭਾਉ' ਦੀ ਸੜਾਂਦ ਅਤੇ ਬਦਬੂ ਉਪਜਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ, ਆਪ ਭੀ ਦਵੈਤ, ਘਿਰਨਾ ਅਤੇ 'ਤਅੱਸੁਬ' ਵਿਚ ਸੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਧਰਮ'
ਅਤੇ
ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਆਤਮਿਕ ਧਰਮੁ'
ਵਿਚਕਾਰ
'ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾ' ਯਾ 'ਪ੍ਰੀਤ ਡੋਰੀ' ਹੀ,
ਇਕੋ-ਇਕ—
ਪਉੜੀ ਹੈ
ਵਿਚੋਲਾ ਹੈ
ਸੌਖਾ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਇਸੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾ' ਦੀਆਂ ਆਤਮਿਕ 'ਉਡਾਰੀਆਂ' ਨੂੰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ—

ਹਰਿ ਭਗਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ-ਬਿਛੋਹ
ਭਾਉ-ਭਗਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ
ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗ
ਪਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਤ
ਪਿਰੀ ਪਿਆਰ
ਸੱਚੀ ਆਸ਼ਕੀ
ਪ੍ਰੇਮ ਪਟੋਲਾ
ਲਾਲ ਰੰਗ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਸ਼ਰਧਾ
ਭਾਉ ਭੋਜਨ

ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ
ਪ੍ਰੇਮ ਠਗਉਰੀ
ਮਹਾਂ ਕੇਲ
ਚਲੂਲ ਰੰਗ
ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ
ਮਨ ਮੋਤੀ ਚੂਰ
ਵਡ ਗਹਨ ਗਹਨਈਆ
ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਸੇਜ
ਸੇਜੜੀਏ ਅਡੰਬਰ
ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਣੇ ਕੀ ਨੀਸਾਨੀ
ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮੌਜ

ਆਦਿ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ, ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਇਹ ਊਚਮ-ਊਚੀ, ਸੂਚਮ-ਸੂਚੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼

ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ
ਸ਼ਬਦ-ਸੁਰਤ ਦੀ ਕਮਾਈ

ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

"ਭਾਉ ਭੋਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਠੈ ਪਾਏ ॥" (ਪੰਨਾ-115)

"ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥" (ਪੰਨਾ-449)

"ਸਭੇ ਵੰਡ ਵੰਡਿ ਦਿਤਿਓਨੁ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਚੁ ਪਿਆਰਾ ॥
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥" (ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: 26/22)

"ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾ ਭਾਉ ਨਹੀ ਊਪਜੈ
ਭਾਵ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ ਤੇਰੀ ॥" (ਪੰਨਾ-694)

"ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੋਵੈ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ॥
ਜਿਉ ਜਿਉ ਓਹੁ ਵਧਾਈਐ ਤਿਉ ਤਿਉ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ॥" (ਪੰਨਾ-71)

"ਕਬੀਰ ਚੰਦਨ ਕਾ ਬਿਰਵਾ ਭਲਾ ਬੇੜ੍ਹਿਓ ਢਾਕ ਪਲਾਸ ॥
ਓਇ ਭੀ ਚੰਦਨੁ ਹੋਇ ਰਹੇ ਬਸੇ ਜੁ ਚੰਦਨੁ ਪਾਸਿ ॥" (ਪੰਨਾ-1265)

"ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਲਾਗੀ ॥
ਪਾਇ ਲਗਉ ਮੋਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ
ਕੋਊ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਬਡਭਾਗੀ ॥" (ਪੰਨਾ-204)

"ਸਬਦ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਮਿਲਿਆ ਸਚੈ ਲਾਇਆ ਭਾਉ ॥" (ਪੰਨਾ-920)

"ਜਿਸ ਨੋ ਪ੍ਰੇਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ॥" (ਪੰਨਾ-1016)

"ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀਐ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ॥"

(ਪੰਨਾ–1286)

ਹਾਂ ਜੀ! ਇਹੋ 'ਇਲਾਹੀ–ਪਿਆਰ–ਰੂਪੀ', 'ਨਾਲ–ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ' 'ਇਕੋ ਇਕ', 'ਸਰਬ–ਸਾਂਝਾ', 'ਆਤਮਿਕ ਧਰਮੁ' ਹੀ—

ਗੁਪਤ ਨਾਮੁ ਹੈ
'ਰਸ ਭਿੰਨੜੀ ਝਰਨਾਹਟ' ਹੈ
'ਅਨੰਦ ਦੀ ਕੰਬਣੀ' ਹੈ
'ਆਤਮ–ਹਿੰਡੋਲਾ' ਹੈ
'ਆਤਮ–ਰਸ ਦਾ ਵਾਵਰੋਲਾ' ਹੈ
'ਆਤਮ ਮਹਾਂ–ਰਸ' ਹੈ
'ਆਤਮ–ਮੌਜ' ਹੈ
'ਆਤਮ–ਮਸਤੀ' ਹੈ
'ਅਨਹਦ–ਧੁਨੀ' ਹੈ
'ਦਾਮਨੀ–ਜੋਤ' ਹੈ
'ਅਬਿਚਲੀ–ਜੋਤ' ਹੈ
'ਆਤਮ–ਲਹਿਰ' ਹੈ
'ਮਿਠੜੀ ਆਤਮਿਕ ਕੰਬੜੀ' ਹੈ
'ਆਤਮ ਗੁਝੜਾ ਲਾਲ' ਹੈ
'ਬਬੀਹੇ ਲਈ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ' ਹੈ
'ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼' ਹੈ
'ਅਗੰਮੀ ਲਰਜ਼ਸ' ਹੈ
'ਇਲਾਹੀ ਵਲਵਲਾ' ਹੈ
'ਅਨਹਦ ਝੁਲਕਾਰ' ਹੈ
'ਚੁੰਬਕੀ–ਖਿੱਚ' ਹੈ
'ਸਚਾ ਨੀਸਾਨੁ' ਹੈ
'ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ' ਹੈ
'ਸਹਿਜ–ਰਸ' ਹੈ

'ਕਾਇਆ ਕੰਚਨ' ਹੈ

'ਸਹਿਜ ਜਗੋਟਾ' ਹੈ
'ਅੰਤਰ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ' ਹੈ
'ਹਰਿ ਬੁੱਕਲ' ਹੈ
'ਸੁਖ-ਸਾਗਰ' ਹੈ
'ਲਕੁਟੀ-ਟੋਹਣੀ' ਹੈ
'ਜਾਲ-ਮਨੁਕੜਾ' ਹੈ
'ਖੀਵਾ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਹੈ
'ਖੋਂਦ-ਖੁਮਾਰੀ' ਹੈ।
'ਲਾਲ-ਅਮੋਲਾ' ਹੈ
'ਮਿਲਾਵਨ-ਹਾਰਾ' ਹੈ
'ਗੋਬਿੰਦ-ਗਜਿਆ' ਹੈ
'ਅੱਖਰ-ਹੀਨ' ਹੈ
'ਬੋਲੀ-ਹੀਨ' ਹੈ
'ਦੇਸ-ਕਾਲ' ਹੀਨ ਹੈ
'ਰਵਿ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ' ਹੈ
'ਜੀਵਨ-ਰੂਪ' ਹੈ
'ਪਿਰਮ-ਪਿਆਲਾ' ਹੈ
'ਜੀਵਨ-ਰੌਂ' ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਖੇਲ, ਔਖੀ ਤੇ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ—

"ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਊ ਤਿਆਗੈ ਖੋਜੈ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਨਾ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਖੇਲੁ ਕਠਨੁ ਹੈ ਕਿਨਹੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨਾ ॥"
(ਪੰਨਾ-219)

"ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥
ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰ ਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥" (ਪੰਨਾ-1366)

ਇਹ ਔਖੀ ਆਤਮਿਕ ਖੇਡ, ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ, ਸੌਖੀ ਤੇ ਰਸੀਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—

"ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ ॥" (ਪੰਨਾ-272)

ਜੀਵ, 'ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ-ਰੋੜ੍ਹ' ਵਿਚ—

ਅਭੋਲ

ਅਵੱਸ

ਅਨਜਾਣੇ

ਸਹਜ-ਸੁਭਾਇ

ਸੁਤੇ ਸਿਧ

ਹੀ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ 'ਆਤਮਿਕ ਪੱਖ' ਵਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ—

ਬੇਖਬਰ

ਅਨਜਾਣ

ਅਗਿਆਨੀ

ਬੇਮੁਖ

ਯਾ ਜਾਣ-ਬੁਝ ਕੇ ਬੇ-ਪ੍ਵਾਹ, ਮਚਲੇ ਅਤੇ ਢੀਠ, ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਸ 'ਮਾਇਕੀ ਬਿਰਤੀ' (materialistic consciousness) ਦੀ 'ਰੋੜ' ਨੂੰ

ਠੱਲ੍ਹ ਕੇ

ਰੁਖ ਮੋੜ ਕੇ

ਬਦਲ ਕੇ

ਉਕਸਾਉਣਾ

ਸੇਧ ਦੇਣੀ

ਸਹਾਇਕ ਹੋਣਾ ਤੇ

ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਨੀ

ਹੀ ਜੀਵ ਦਾ

'ਸਰਬਗ-ਧਰਮੁ' ਹੈ,

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ :

"ਸਾਇਰ ਸਪਤ ਭਰੇ ਜਲ ਨਿਰਮਲਿ ਉਲਟੀ ਨਾਵ ਤਰਾਵੈ ॥
ਬਾਹਰਿ ਜਾਤੌ ਠਾਕਿ ਰਹਾਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਿਜ ਸਮਾਵੈ ॥"
(ਪੰਨਾ-1332)

"ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਪਲਟਿਆ ਹਰਿ ਰਾਤੀ ਸਾਜਿ ਸੀਗਾਰਿ ॥"

(ਪੰਨਾ–785)

"ਉਲਟੀ ਰੇ ਮਨ ਉਲਟੀ ਰੇ ॥ ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਕਰਿ ਉਲਟੀ ਰੇ ॥"

(ਪੰਨਾ–535)

"ਅਬ ਮਨੁ ਉਲਟਿ ਸਨਾਤਨੁ ਹੂਆ ॥
ਤਬ ਜਾਨਿਆ ਜਬ ਜੀਵਤ ਮੂਆ ॥" (ਪੰਨਾ–327)

The process of transition of Soul, from materialistic consciousness. to the Divine-Consciousness is called RELIGION; thus :-

to enjoy the bliss of Divine Grace & Love, and

to be merged & Lost in DIVINE Love is the ultimate goal of RELIGION and fulfilment of Soul.

(ਸਮਾਪਤ)